

Bhaktistotram by Avadhutasiddha with Hindi Translation

——
भक्तिस्तोत्रम्

——
Document Information

Text title : bhaktistotramavadhUtasiddha

File name : bhaktistotramavadhUtasiddha.itx

Category : major_works, avadhUtasiddha, shiva

Location : doc_z_misc_major_works

Author : avadhUtasiddha

Proofread by : Aruna Narayanan narayanan.aruna at gmail.com

Latest update : April 20, 2020

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

भक्तिस्तोत्रम्

प्रत्यक्षवस्तुविषयाय जगद्धिताय
विश्वस्थितिप्रलयसम्भवकारणाय ।
सर्वात्मने विजितकोपमनोभवाय
तुभ्यं नमस्त्रिभुवनप्रभवे शिवाय ॥ १ ॥

सत्यं न वेमि किमहं यद्गोचरोऽसि
वायस्पतेरपि गिरां किमुतास्मदाद्यैः ।
भक्तिस्तथापि भवतो गुणकीर्तनेषु
यन्मां नियोजयति किं तदहं करोमि ॥ २ ॥

स्वाङ्गैन्दुवह्निमरुदात्ममहीपयोधि-
रष्टाभिरेव तनुभिर्भवता समस्ते ।
व्याप्ते जगत्यपरमिच्छति योऽत्र वक्तुं
कोऽन्यो हतत्रपतया सदृशोऽस्ति तेन ॥ ३ ॥

धृत्यादिभिः स्वतनुवृत्तिभिरेव यद्भङ्ग-
शेको भवान् वडति संप्रति लोकमात्राम् ।
तद्भङ्गं विभो यदि जगत्यपरोऽस्ति कश्चि-
न्निर्मत्सराः किमिति न प्रवदन्ति सन्तः ॥ ४ ॥

योगाद्यपास्ततमसो भुवनत्रयेऽपि
भुञ्ज्या पितामहपुत्रैरविषणवोऽपि ।
अद्यापि देव न विदन्ति कृतप्रयत्ना-
स्तत्त्वं तवेति तदहो महदिन्द्रजालम् ॥ ५ ॥

भावोद्भवस्थितिविपत्कराप्रवृत्तौ
संज्ञा विभिन्नरथनास्त्वयि सम्भवन्ति ।
साम्ये स्थितः प्रतिनिवृत्तसमस्तकार्यो
नेन्द्रो न विषणुरसि नापि पितामहोऽसि ॥ ६ ॥

केचिद् भवन्तमनुपाधिमनामरुपं

विज्ञानमेव परमार्थतया प्रपन्नाः ।

अन्ये त्रिधातुपरिकल्पनया विशुद्ध-

मूयुः स्वशास्त्रसमयं परिपालयन्तः ॥ ७ ॥

साङ्ख्यैः समस्तजगद्बुद्धभवकारणानि

प्रोक्तानि यानि भवन्तु सत्त्वरजस्तमांसि ।

रुपाणि तान्यपि तवैव समग्रशक्तेः

किं तन्न यत् परिगतं भुवि शक्तिभिस्ते ॥ ८ ॥

नित्यं विनाशि यद्दुरुपमनेकमेक-

मुत्रं प्रशान्तमगुणं गुणसन्निविष्टम् ।

संसारिणं वशिनमध्रुवमस्वतन्त्रं

देवं भवन्तमसकृत् कवयः स्तुवन्ति ॥ ९ ॥

वायामतीतविषयो निरुपाध्यभावात्

प्रोक्तोऽसि शून्यमिति कैश्चिदसत्प्रतिज्ञैः ।

त्वामेव केचिदपि वाच्यकवाच्ययोगात्

सन्तं विशेषणवशात् परिकल्पयन्ति ॥ १० ॥

आद्यन्तयोस्त्रिभुवनस्य भवन्तमेव

यं वैदिकाः पुरुषमाद्भुतभेद्यमाधम् ।

भयस्तमेव जननप्रलयान्तराले

संसारजालमिति जातविकारमूयुः ॥ ११ ॥

आत्मानमात्मनि यदा स्वयमात्मनैव

संयम्य तिष्ठसि निमीलितसर्वशक्तेः ।

लीनं तदा त्वयि जगत् भवन्तु तावदास्ते

यावत् तवोद्भवति नाथ पुनः सिंसृक्षा ॥ १२ ॥

त्वत्तः परं जगति नाथ न यास्ति किञ्चि-

न्नाणुः क्वचिन्न य मखान् भवतः सकाशात् ।

सर्वात्मकोऽसि भवतैव समस्तमेत-

दन्तः कृतं ननु जगन्मणिनेव सूत्रम् ॥ १३ ॥

येतांसि यानि सुभङ्गुःपविशेषभाञ्जि

ये य प्रधानपरिणामविकारभेदाः ।
 त्वं देव जन्मनि पुनः प्रलये य तेषां
 छेतुः समस्तपयसामिव तोयराशिः ॥ १४ ॥

अस्तास्त्वया सुरगुरो! स्वतनौ यदैव
 स्वात्मानलानिलजलावनियन्द्रसूर्याः ।
 लोकेऽपरस्य भवता ननु कारणस्य
 मूले तदैव निहितः सकले कुठारः ॥ १५ ॥

स्तौति प्रसज्य तव षोडशधा विभज्य
 मूर्तिं प्रमाणरथनो मुनिरक्षपादः ।
 द्रव्यादिवस्तुरथनाभिरुपात्तभेदै-
 र्वैशेषिके कण्ठभुजाऽपि ननु स्तुतोऽसि ॥ १६ ॥

अघ्नाति काचिदपि शक्तिरनन्तशक्तेः
 क्षेत्रज्ञमप्रतिष्ठता तव पाशजालैः ।
 ज्ञानासिना य विनिर्कृत्य गुणानशेषा-
 नन्या करोत्यभिमुषं पुरुषं विमुक्तौ ॥ १७ ॥

अेकां अत श्युतसमस्तभवप्रवृत्ति-
 माहुर्विमुक्तिमिति शान्ततमामवस्थाम् ।
 स्थित्युद्भवप्रलयिनीमपरामवस्थां
 संसारिणीमिति वदन्ति तवैव सन्तः ॥ १८ ॥

अज्ञानतीव्रतिमिरोपहतप्रकाशा-
 स्त्वदूषणं प्रति विनष्टधियोऽपि सन्तः ।
 तावत् त्यजन्ति न भवं भगवन्स्त्वयैव
 यावत् स्वशक्तिविभवैर्न विबोधिताः स्युः ॥ १९ ॥

गुह्यं गुडाश्रयमजं परमं पवित्र-
 मेकं विभुं सकलवाज्मयबीजमाद्यम् ।
 सम्यक्प्रयुक्तमभिवान्छितछेतुभूत-
 माहुर्भवन्तमपरे ननु शब्दतत्त्वम् ॥ २० ॥

तीर्थङ्कियाव्यसनिनः स्वमनीषिकाभि-
 रुत्प्रेक्ष्य तत्त्वमिति यद्यदमी वदन्ति ।
 तत्तत् त्वमेव भवतोऽस्ति न किञ्चिदन्यत्

संज्ञासु डेवलमयं विदुषां विवाहः ॥ २१ ॥

सर्वज्ञाजीजमविकारमलुमशक्तिं

निश्रेयसाभ्युदयमार्गविधानहेतुम् ।

त्वामेव देव! गुरवः प्रथमेऽपि सम्य-

गाराध्य तीर्थकरत्ना मङ्गिमानभापुः ॥ २२ ॥

सर्वज्ञता यदपि लक्षाद्या परस्य

मुष्या तथापि भवतः परमेश्वरत्वात् ।

स्वातन्त्र्यमध्यनुपचारमुपैति योगं

त्वय्येव नाथ जगतः भलु कर्तृभावात् ॥ २३ ॥

दृश्येत कश्चिदधिगच्छति वस्तुजात-

मन्योऽनुमानसमयैरपरोऽपि शब्दैः ।

प्रत्यक्षवत्तु भवतः पुनरङ्गमेण

सर्वं करामलकवद्धितं प्रमेयम् ॥ २४ ॥

अस्यात्मनो विषयिणः परतन्त्रवृत्ते-

रस्याश्च नाथ जगतः प्रकृते परायाः ।

संयोजने य विरतौ य परोऽसि हेतुः

संसारयङ्कपरिवर्तनयन्त्रवाढः ॥ २५ ॥

कुर्वन् मुहुः स्वयमतन्द्रितयाऽपि बुद्ध्यु-

कर्माणि शास्त्रसमयोपनिबन्धनानि ।

संयुज्यते समुचितेन तु यत्कृतेन

तस्येष्टितस्य कुलमप्रतिभं तवैव ॥ २६ ॥

उत्साहशक्तिरहितान् विकलानपुण्यान्

मन्दान् निरस्तसमयानघृणानसत्यान् ।

आवाञ्छितेन विनियोजयता कुलेन

लुप्तस्त्वया पुरुषकारविशेषवाहः ॥ २७ ॥

कर्माणि वेदविहितानि सुभ्रप्रदानि

प्रेत्यैति तत्कृलमिदं कुलमन्तवथ्य ।

त्वच्छासने सुभ्रमन्तमशेषदोष-

प्लोषाय भक्तिविहितां प्रप्राप्तिं यदाहुः ॥ २८ ॥

પ્રાકામ્યમાત્મનિ યદા પ્રકટીકરોષિ
 વ્યક્તીઃ પ્રતિક્ષણમનેકવિદ્યા દધાનઃ ।
 ત્વચ્ચેવ સોડપિ ભગવન્! ભજતેડર્થવત્તાં
 પ્રાયો વિદગ્ધરચિતઃ ક્ષણભડ્ગવાદઃ ॥ ૨૯ ॥

યત્તીર્થિકૈર્જગતિ જન્મભિરપ્રમેયૈ-
 નાસાદ્યતે પદમિતિ સ્વમતેષુ ગીતમ્ ।
 બુદ્ધ્યેકજન્મિકમિતિ બ્રુવતાં વિગૃહ્ય
 તેષાં ત્વયા નનુ કૃતશ્ચરણઃ શિરસ્સુ ॥ ૩૦ ॥

લુબ્ધા મલીમસધિયઃ સમયાદપેતા
 રાગોપરક્તમનસો વશિનોડપ્યસન્તઃ ।
 ત્વચ્છાસને વિહિતલિડ્ગપરિગ્રહેણ
 મુચ્યન્ત ઇત્યતિમહાંસ્તવ સિંહનાદઃ ॥ ૩૧ ॥

અવ્યાહતસ્ય ભગવન્! ભવદાગમસ્ય
 ચિન્તામણેરિવ મહાનસમઃ પ્રભાવઃ ।
 સમ્યગ્ વિધાનવિહિતાં યદવાપ્ય દીક્ષાં
 જ્ઞાનાદૃતેડપિ ખલુ કેવલતામુપૈતિ ॥ ૩૨ ॥

જ્ઞાનં તિરસ્કૃતમિદં પશુવાસનાભિ-
 રાસ્તાં યદાત્મનિ વિમુક્તિફલસ્ય બીજમ્ ।
 તદ્દારિણેવ ભગવન્! ભવદાગમેન
 સમ્પાદિતં ભવતિ મોક્ષફલપ્રસૂત્યૈ ॥ ૩૩ ॥

જન્તૌ યદા તવ કદાચિદનુગ્રહેચ્છા
 ક્ષીણાશયે ભવતિ જન્મભિરપ્રમેયૈઃ ।
 સંસારજાલમતિવાહ્ય તદૈવ શાન્તિ-
 માત્યન્તિકીં પ્રજતિ બોધવિવર્જિતોડપિ ॥ ૩૪ ॥

એતચ્ચતુર્દશવિધં ભુવનં સમસ્તં
 સંસારમણ્ડલમવાન્તરભેદભિન્નમ્ ।
 ત્વં પાસિ હંસિ વિદધાસિ યદ્દૃચ્ચયેતિ
 મત્વા ન લિખ્યત ઇતિ પ્રવદન્તિ સન્તઃ ॥ ૩૫ ॥

ઐશ્વર્યમપ્રતિહતં સહજો વિરાગ-
 સ્તૃપ્તિર્નિસર્ગજનિતા વશિતેન્દ્રિયેષુ ।

आत्यन्तिकं सुभमनावरणा य शक्ति-
ज्ञानं य सर्वविषयं भगवन्स्तवैव ॥ ३६ ॥

यत्नाद्गुपात्तपसोऽपि छि यद् दुराप-
मात्यन्तिकं सुभमपास्तसमस्तदुःखम् ।
नीताः भरोद्भूतरवोऽपि यदित्यडो ते
स्वातन्त्र्यमप्रतिहतं भुवनत्रयेऽपि ॥ ३७ ॥

येनामलस्कुरितरत्नशिष्पाविता-
नो उभेभ्यो निपतता सकलः सुमेरुः ।
तस्यातुलं हृलमिदं तव शुक्लविन्दो-
रेकस्य यत्नकभूषणमाप लोकाः ॥ ३८ ॥

कालेन सञ्चितमपुण्यमनन्तकल्यं
लोकत्रयस्य यदभूत् त्रिपुरप्रकारम् ।
दग्धं त्वया तदिति सम्यगवेत्य कस्य
भूढादृते भवति न त्वयि पक्षपातः ॥ ३९ ॥

क्षीरोदसारमथनप्रतिलब्धजन्म
वित्रासितत्रिदशसंखतिकालकूटम् ।
निर्मत्सरेण पिबता जगतो छिताय
पीतस्त्वयैव सकलो ननु साधुवाहः ॥ ४० ॥

शान्तात्मनाऽपि भगवन्! भवता प्रसज्य
नेत्रोद्भवेन दहता दहनेन कामम् ।
अल्पीयसोऽपि मङ्गलां समतिक्रमस्य
मन्ये जनाय विषमः कथितो विपाकाः ॥ ४१ ॥

स्नेहाद् विधाय दयितां वपुषोऽर्धभागे
धुर्यस्तथापि भगवन्! शमिनां त्वमेव ।
त्रैलोक्यविस्मयकृतां तव चेष्टिताना-
मथापि कश्चिदपि नानुकृतिं करोति ॥ ४२ ॥

उच्यैस्तिरस्कृतमिदं भुवनं समस्तं
योगप्रभावजनितेन बलेन येन ।
तस्य प्रजापतिसुतस्य हृतः प्रसज्य
गर्वस्त्वयेति बत कस्य न विस्मयोऽत्र ॥ ४३ ॥

અડ્ગુચ્છકેન ભવતા વિનિપીડિતસ્ય
 યસ્યાસવો ન વિગતાઃ સહસા કથચ્ચિત્ ।
 યત્નાત્ સ એવ હરિણા વિજિતશ્ચિરેણ
 નીત્યા દશાનન ઇતિ ક્વ નુ વિસ્મયોડયમ્ ॥ ૪૪ ॥

મન્દાકિનીકનકપદ્મજપારિજાત-
 પુષ્પાધિવાસિતજલા નભસઃ પતન્તી ।
 લગ્ના તુષારકણિકેવ જટાગ્રભાગે
 કેનાપરેણ ભવતેવ ધૃતાડનુગૃહ્ય ॥ ૪૫ ॥

આસ્તાં તવાન્યદપિ તાવદતુલ્યકક્ષ્ય-
 મૈશ્વર્યમીશ્વરપદસ્ય નિમિત્તભૂતમ્ ।
 ત્વચ્છેકુસોડપિ ભગવન્! ન ગતોડવસાનં
 વિષ્ણુઃ પિતામહયુતઃ કિમુતાપરસ્ય ॥ ૪૬ ॥

શ્ચેતસ્ય મૃત્યુદશનાન્તરવર્તિનોડપિ
 સૂનાપશોરિવ વધાવસરે સ્થિતસ્ય ।
 પ્રાણાન્ નિગૃહ્ય ભવતા યદકારિ તસ્ય
 તત્કસ્ય વિસ્મયમલં ન કરોતિ લોકે ॥ ૪૭ ॥

પ્રીતેન ચદ્વદુપમન્યુરપાસ્તમન્યુઃ
 ક્ષીરોદસંવિભજનેન કૃતસ્ત્વયાડસૌ ।
 તદ્વદ્વિભો! યદિ જગત્યપરોડસ્તિ કશ્ચિ-
 ત્ત્રિર્મુચ્ય મત્સરમમી પ્રવદન્તુ સન્તઃ ॥ ૪૮ ॥

વૃત્તદ્વિષઃ સકુલિશસ્ય ભુજસ્ય શક્તિ-
 રુત્તમ્ભિતા વિહસતા ભવતા યથૈવ ।
 પૂષ્પાસ્તથૈવ દશનેષુ ભગસ્ય ચાક્ષણો-
 દક્ષસ્ય ચ ક્રતુકૃલે મમતા નિરસ્તા ॥ ૪૯ ॥

વિષ્ણુપ્રજાપતિપુરન્દરલોકપાલૈ-
 સ્તિર્યકસુરાસુરનરૈરપરૈશ્ચ દિવ્યૈઃ ।
 લોકે યથા પશુપતે! તવ કલ્પિતાનિ
 સ્થાનાનિ તદ્વદપરસ્ય વદન્તુ કસ્ય ॥ ૫૦ ॥

શકાત્મજસ્ય નિજશાર્દૂગરથાડ્ગપાણૌ

कृष्णे स्थितेऽपि शकलीकृतदानवेन्द्रे ।
 द्रोणापगोयकृपकर्णभयार्दितस्य
 शं शङ्कर त्वमकृथा भृशमर्जुनस्य ॥ ५१ ॥
 आराधितेन भगवन्! भवता छिरण्य-
 वृष्टिं मरुत्तनृपतेः किरता धियक्षोः ।
 ये ज्यापिता जगति भक्तजनप्रसादा-
 स्तन्नाद्भुतं तव विभो! परमेश्वरत्वम् ॥ ५२ ॥
 तीव्रप्रतस्य कणधूमनिपानतम-
 सर्वेन्द्रियस्य भवता भृगुनन्दनस्य ।
 तुष्टेन शर्म यदकारि तदा स शुक्रः
 शीतोष्णवातजलदैर्दिवि भासमानः ॥ ५३ ॥
 अेतानि पासि भुवनानि यदा विगृह्य
 सेयं विभूतिरतुला तव तावदास्ताम् ।
 दक्षप्रसूतिमपि ते भुवनत्रयेऽपि
 कश्चिन्न वेत्ति भवता सख को विवाहः ॥ ५४ ॥
 उन्मार्गवर्ति गुण दोषविवेकमन्द-
 मुग्रं मलीमसमसंयतमल्पसारम् ।
 भीतार्तिनाशन दयापर लोकनाथ
 देव प्रसीद मम चित्तमिदं प्रशाधि ॥ ५५ ॥
 अेतानि नाथ! यपलानि दुराशयानि
 लुब्धानि रम्यविषयोपनिबन्धनानि ।
 दुर्दान्तवाञ्छिसदृशान्यविधेभावाद्
 वश्यानि मे कुरु सदैव षडिन्द्रियाणि ॥ ५६ ॥
 नन्दीश्वरस्य मनुजस्य सतोऽतिकष्टं
 कालेन मृत्युमचिरेण निनीषितस्य ।
 सर्वात्मनाऽऽत्मसमता यदकारि तुष्टया
 नाश्चर्यमेतदभवन्न य भावि नास्ति ॥ ५७ ॥
 संसारपाशवशमेतदनीशमीश!
 मिथ्याकुतर्कतिमिरोपलतप्रकाशम् ।
 येतो मम क्षपितमन्मथ! दग्धकाल !

सत्सेविते पथि नियोजय देवदेव! ॥ ५८ ॥

कायानुबन्धिभिरनेकविधैरपायै
रागादिभिश्च मनसि प्रतिलब्धभावाः ।
मूढः पृथक् पृथगलं प्रविलुप्यमान-
स्त्वत्तः परं कथय कं शरणां व्रजामि ॥ ५९ ॥

आयासकेन फलु कामपिशायकेन
क्रोधत्राडेण य पुनर्निरवत्राडेण ।
ग्रस्तस्य विकलवधियः प्रविमुक्तिछेतो-
र्यत्कृत्यमत्र मम तत्र तवैव शक्तिः ॥ ६० ॥

या सा जगत्परिभवस्य निमित्तभूता
छेतुः स्वयं सुरपतेरपि लाघवस्य ।
सा मां विडम्बयति नाथ! सदैव तृष्णां
भिन्धि प्रसज्य भगवन्नपुनर्भवाय ॥ ६१ ॥

येनावृतः पशुरयं हृतबोधशक्ति-
स्तत्त्वं न वेत्ति जगते छितमात्मने वा ।
छिन्धि प्रसज्य भगवन्! मम तत्समस्त-
मज्ञानजं तिमिरमस्तु मलान् प्रकाशः ॥ ६२ ॥

सर्वापिदां निलयमध्रुवमस्वतन्त्र-
मासन्नपातमविवेकमसारमज्ञाम् ।
यावच्छरीरकमिदं न विपद्यते मे
तावन्नियोजय विभो! कुशलक्रियासु ॥ ६३ ॥

यत् पिद्यते कमलयोनिरपि स्तुवानः
साक्षाद्यत्तुर्भिरपि नाम भुजैर्भवन्तम् ।
तत् के वयं तव गुणस्तवनक्रियासु
भक्तिः प्रमाणाभिति सर्वमिदं क्षमस्व ॥ ६४ ॥

कृत्वा मया तव नृतिं जगदेकबन्धो!
भक्त्या स्वबुद्धिसदृशीभवधूतनाम्ना ।
पुण्यं यदल्पमपि किञ्चिद्गुपात्तमत्र
लोकस्य तेन भगवन्स्त्वयि भक्तिरस्तु ॥

एति श्रीमद्वधूतसिद्धविरचितं भक्तिस्तोत्रं समाप्तम् ।

भक्तिस्तोत्रं का छिन्दी अनुवाद

जगत् की समस्त प्रत्यक्ष वस्तुओं जिनका विषय हैं, संसार का छित करने वाले, जगत् की स्थिति, प्रलय और उत्पत्ति के कारणभूत, सर्वात्मक, काम और क्रोध को जूत लेने वाले, त्रिभुवन के स्वामी शिव को मैं नमस्कार करता हूँ ॥ १ ॥

क्या मैं यल नहीं जानता कि आप वाचस्पति की वाणी के भी अगोचर हैं, अर्थात् यल बात सत्य है कि बृहस्पति की वाणी भी आपके गुणगान मे असमर्थ हो जाती है । ऐसी परिस्थिति मे भी मेरी अनुरागात्मिका भक्ति आपकी गुणावली के वर्णन के लिये मुझे प्रेरित कर रही है, तो मैं क्या करूँ ? अभिप्राय यल है कि आपकी भक्ति ने भलात् मुझे इस स्तुति की रचना मे लगा दिया है ॥ २ ॥

आकाश, सूर्य, चन्द्र, वह्नि, वायु, आत्मा, पृथ्वी तथा समुद्र ये आठ आपकी मूर्तियां हैं । आपकी इन मूर्तियों से सारा जगत् व्याप्त है । इतना जान लेने पर भी यदि कोछ किसी अन्य देवता की स्तुति करता है तो उससे बढ़कर निर्लज्ज और कौन होगा ? ॥ ३ ॥

धृति आदि अपने शरीर की वृत्तियों से ही जिस प्रकार आप अकेले आजकल पूरे जगत् के योगक्षेम का भार वहन कर रहे है, हे विभो! यदि उस प्रकार का कार्य सम्पन्न करने वाला जगत् में कोछ और भी है तो मात्सर्य रहित सज्जन लोग इस विषय मे क्यों कुछ नहीं कहते ? ॥ ४ ॥

योग द्वारा अपने अज्ञानान्धकार को दूर करने वाले, त्रिलोकी में प्रभुप स्थान रखने वाले ब्रह्मा, इन्द्र तथा विष्णु भी यत्न करने पर भी आज तक आपके तत्त्व को नहीं जान सके । क्या यल ऐक बढ़ा भारी इन्द्र जल नहीं है ? ॥ ५ ॥

भाव जगत् की उत्पत्ति, स्थिति और संसार करने में प्रवृत्त होने पर उन उन कार्यों के अनुरूप आपके अनेक नाम हो जाते हैं । इसी प्रकार आपके समस्त कार्यप्रपञ्च को समेट कर साम्यावस्था

में अवस्थित होने पर न तो आप छन्द्र हैं, न विष्णु और न पितामह
 ही । अर्थात् आपके साम्यावस्था में अवस्थित हो जाने पर इन संज्ञायों
 की कोई स्थिति नहीं रह जाती ॥ ६ ॥

विज्ञानवादी बौद्ध दार्शनिक आपको उपाधि से विनिर्मुक्त, नाम
 और रूप से रहित परमार्थतः विज्ञान स्वरूप ही मानते हैं ।
 दूसरे वैभाषिक बौद्ध अपने दर्शन की मर्यादा को स्वीकार
 करते हुआ आपको त्रिधातु (काय, रूप और आरूप्य) की परिकल्पना
 से विशुद्ध मानते हैं ॥ ७ ॥

सांख्यदर्शन में सत्त्व, रज और तम इन तीन गुणों को
 समस्त जगत् की उत्पत्ति का कारण माना गया है । आप समस्त
 शक्तियों के अधिष्ठाता हैं । ये तीन गुण भी आपकी इन शक्तियों
 के ही विलास हैं । इस संसार में ऐसी कौन सी वस्तु है, जो कि
 आपकी इन शक्तियों से व्याप्त नहीं है ? ॥ ८ ॥

कविगण नित्य होने पर भी विनाशी, रूप रहित होने पर भी अनेक
 तथा अेक, प्रत्येक एवं सौम्य रूपधारी, गुण रहित होने पर भी सभी
 गुणों से मुक्त, संसारी होने पर भी संयमशील, साथ ही अस्थिर
 और पराधीन इस प्रकार परस्पर विरोधी गुणों से युक्त मान कर
 आपकी स्तुति करते हैं ॥ ९ ॥

आप्या से रहित होने के कारण आप वाणी के विषय से अतीत हैं,
 अर्थात् नाम और रूप से रहित होने के कारण आपके विषय में वाणी
 प्रवृत्त नहीं हो सकती, इसलिये कुछ अपसिद्धान्ती दार्शनिक
 आपको शून्य अर्थात् अभावात्मक मानते हैं । इससे विपरीत कुछ
 दार्शनिक जैसे भी हैं, जो कि वायक और वाच्य के योग से
 अथवा विशेषण के बल से आपको सत् रूप में ही स्वीकार करते
 हैं ॥ १० ॥

इस संसार की आद्यावस्था और अन्तिमावस्था में अर्थात् सृष्टि
 के आरम्भ होने के पूर्व की तथा संसार हो जाने के बाद की अवस्था
 में वैदिक गण आपको ही निर्विकार आदि पुरुष मानते हैं । इसी
 प्रकार सृष्टि और प्रलय के बीच के काल में इसमें विकार
 उत्पन्न हो जाने के कारण इस आदिपुरुष को ही संसार जाल के नाम

से अभिहित करते हैं ॥ ११ ॥

अपनी समस्त शक्तियों को अपने में ही अन्तर्हित करने वाले हे प्रभो! जब आप स्वयं अपने को, अपने में नियन्त्रित कर लेते हैं तो यह संसार तब तक आप में लीन रहता है, जब तक कि आपकी पुनः सृष्टि करने की इच्छा उत्पन्न नहीं हो जाती ॥ १२ ॥

हे नाथ! इस संसार में आपसे उत्पन्न और कोई भी वस्तु नहीं है । कोई भी वस्तु न तो आपसे अधिक सूक्ष्म है और न मछान् ही । आप सर्वात्मक हैं । मणि जैसे सूत्र को अपने में छिपा लेती है, उसी भांति इस सारे जगत् को आप अपने स्वरूप में छिपाये हुआ है ॥ १३ ॥

हे देव! समुद्र से ही जैसे सभी प्रकार के जल विकारों की उत्पत्ति होती है और अन्त में वे सब उसी में लीन हो जाते हैं, उसी भांति आप नाना प्रकार के सुख और दुःख के विशेष भाजन चित्तों के तथा प्रधान (प्रकृति) के परिणाम से आविर्भूत होने वाले विविध विकारों की उत्पत्ति और नाश के कारण हैं ॥ १४ ॥

हे देवगुरो! जब आपने अपने अष्ट मूर्ति शिव रूप में आकाश, आत्मा, तेज, वायु, जल पृथिवी, चन्द्र और सूर्य को अन्तर्हित कर लिया, तभी आपने अपने से भिन्न, अन्य दर्शनों के द्वारा स्वीकृत, अन्य कारणों के मूल में कुठाराघात कर दिया, अर्थात् अपने अष्ट मूर्ति शिव रूप से ही आप इस जगत् की सृष्टि करते हैं । आपसे भिन्न इस जगत् का और कोई कारण नहीं है ॥ १५ ॥

प्रमाण शास्त्र न्यायदर्शन के रथयिता अक्षपाद मुनि गौतम आपकी मूर्ति का प्रमाण, प्रमेय आदि सोलह पदार्थों में जबरदस्ती विभाग कर के उसकी स्तुति करते हैं । वैशेषिक दर्शन के रथयिता कणाद मुनि ने भी द्रव्य, गुण आदि सात पदार्थों में आपकी मूर्ति का विभाग कर उसकी स्तुति की है । अभिप्राय यह है कि न्यायदर्शनकार ने प्रमाण, प्रमेय आदि सोलह पदार्थों के तत्त्वज्ञान को और कणाद मुनि ने द्रव्य, गुण आदि सात पदार्थों के तत्त्वज्ञान को मोक्ष का कारण माना है, वह सब केवल उनके बुद्धि विकास का धोतक हैं, वस्तुतः आपके स्वरूप से भिन्न उनकी कोई सत्ता नहीं है ॥ १६ ॥

अनन्त शक्तियों से सम्पन्न आपकी ओक शक्ति (अज्ञान) औसी है,
जो कि यदि दूर नहीं की जाती है तो क्षेत्रज्ञ ज्ञान को संसार
रूपी पाश जाल से बांध लेती है । आपकी ओक दूसरी शक्ति भी है,
जिसकी सहायता से ज्ञान रूपी तलवार से सम्पूर्ण सांसारिक गुणों
का उच्छेद कर ज्ञान को मुक्ति की ओर उन्मुख किया जाता है ॥ १७ ॥

साधुजन आपकी ही ओक शान्ततम अवस्था को, जिसमें सभी
सांसारिक प्रवृत्तियां निःशेष हो चुकी रहती हैं, विमुक्ति की
संज्ञा देते हैं और दूसरी अवस्था को, जिसमें सृष्टि, स्थिति,
संहार रूपी कार्य चलता रहता है, सांसारिणी अर्थात् बन्धावस्था
कहते हैं ॥ १८ ॥

हे भगवन्! तीव्र अज्ञान रूपी अन्धकार से जिनका ज्ञान रूपी
प्रकाश नष्ट हो चुका है, ज्ञान रूपी प्रकाश के नष्ट हो
जाने से जो विनष्ट बुद्धि जन आपको दोष दृष्टि से ही देखते
रहते हैं, वे भी तब तक संसार को नहीं छोड़ पाते, जब
तक आप उनको अपनी अनुग्रह शक्ति के बल से जगा नहीं देते ।
अर्थात् यह आपकी ही विशेषता है कि आपके प्रति दोषदृष्टि
रहने वाले प्राणियों पर भी आप अनुग्रह करते हैं ॥ १९ ॥

वैयाकरण गण आपको गुह्य, गुडाश्रय, अज्ञ, परम पवित्र,
ओक, विष्णु, सकल शास्त्रों के आदि कारण, विधि पूर्वक
प्रयुक्त होने पर अभीष्ट फल को देने वाले शब्द तत्त्व के
रूप में स्वीकार करते हैं ॥ २० ॥

नाना शास्त्रों के रचयिता मनीषी गण अपनी-अपनी बुद्धि के अनुसार
कल्पना करके तत्त्वों की नाना प्रकार की व्याख्या करते हैं । इन
विद्वानों ने जो कुछ भी प्रतिपादित किया है, वह सब आपका ही
स्वरूप है, आपसे भिन्न और कुछ भी नहीं है । विद्वज्जनों का
यह विवाद केवल नाम को लेकर है । अर्थात् नाना शास्त्रों में
जो कुछ भी प्रतिपादित है, उसमें मूलतत्त्व के नाम-भेद के
सिवाय और कुछ भी भेद नहीं है ॥ २१ ॥

हे देव! आप सर्वज्ञता के बीज हैं, अविकारी हैं, आप नित्य
उद्यतशक्तिमान् हैं, निःश्रेयस् तथा अभ्युद्य (श्रेयस् तथा

प्रेयस् लौकिक तथा पारलौकिक) मार्ग के प्रवर्तन के मूल कारण
हैं । हमारे पूर्व गुरुजनों ने आपकी ही उपासना करके नाना शास्त्रों
की रचना करने का सामर्थ्य प्राप्त कर अपनी महिमा स्थापित
की है ॥ २२ ॥

यद्यपि अन्यत्र भी सर्वज्ञता का उपचार से प्रयोग होता है,
उसका मुख्य प्रयोग आप में ही अन्वित है, क्योंकि औश्वर्य की
पराकाष्ठा आप में ही है । हे नाथ! आप ही जगत् के कर्ता हैं,
इसलिये अनुपपिक स्वातन्त्र्य भी आप में ही विद्यमान है ॥ २३ ॥

कोई व्यक्ति दृश्य अर्थात् प्रत्यक्ष प्रमाणा से वस्तुओं को
जानता है, दूसरा अनुमान की पद्धति से और तीसरा शब्द प्रमाणा
के द्वारा । इसके विपरीत आपको तो बिना किसी क्रम के ही अपने
हाथ में रभे लुभे आंवलें के समान समस्त प्रमेय प्रत्यक्ष
रूप से ही सदा भासित होते हैं । अर्थात् हाथ में रभे लुभे
आंवलें का जिस प्रकार सभी प्राणियों को प्रत्यक्ष अनुभव होता
है, उसी भांति संसार के समस्त पदार्थ सदा विना क्रम के अपने
सामने प्रत्यक्ष रूप से उपस्थित रहते हैं ॥ २४ ॥

हे नाथ! पराधीन वृत्तिवाले इस विषयी ज्ञात्मा के साथ जगत्
की इस परा प्रकृति के संयोग और वियोग में आप ही मूल कारण
हैं । इस संसार चक्र में परिवर्तन का जो यन्त्र चलता है,
उसको चलाने वाले आप ही हैं ॥ २५ ॥

मनुष्य स्वयं प्रमाद रहित बुद्धि से शास्त्रों में वर्णित नियमों
के अनुसार निरन्तर कर्म करता रहता है, उसको अपने कर्मों
के समुचित फल की अधिगति होती है, किन्तु यह तभी सम्भव
होता है, जब कि आपकी अनोभी कृपा उस पर हो जाय ॥ २६ ॥

उत्साह शक्ति से रहित, आतुर, पापात्मा, मन्मति, मर्यादा
का पालन न करने वाले, निर्दयी, असत्यभाषी व्यक्तियों को भी आप
मनोवाञ्छित फल प्रदान करते हैं । इस प्रकार आप ने पुरुषकार
अर्थात् पौरुष की विशेषता को लुप्त कर दिया है । अर्थात्
आपकी अडैतुकी कृपा के कारण पुरुषकार अर्थात् मनुष्य के प्रयत्न
का कोई महत्त्व नहीं रह जाता ॥ २७ ॥

वेद-विहित कर्म सुभप्रद हैं, स्वर्ग देने वाले हैं, किन्तु यल
स्वर्ग का सुभ मरने के बाद मिलता है और यल नश्वर भी है ।
आपकी शरल में आने पर तो अविनश्वर शाश्वत सुभ
प्राप्त होता है, क्योंकि शास्त्रों में बताया गया है कि आपके प्रति
भक्तिपूर्वक की गयी प्रलति सभी प्रकार के दोषों को धो
देती है ॥ २८ ॥

हे भगवन्! प्रतिक्षल अनेक व्यक्तियों को अर्थात् अनेक रूपों को
धारल करने वाली अपनी प्राकाश्य शक्ति अर्थात् ष्णानुसार
रूप धारल करने वाली शक्ति को जब आप प्रकट करते हैं,
उस समय क्षलभंगवाद आप में ही सार्थक होता है । अर्थात्
क्षल-क्षल में जो आप रूप-परिवर्तन करते हैं, षससे
आप मे भौधों के क्षलभंगवाद की सार्थकता सिद्ध होती है ।
षस प्रकार यल क्षलभंगवाद प्रायः किसी यतुर व्यक्ति की
कल्पना मानी जानी याडिये ॥ २९ ॥

अनेक शास्त्रकारों ने अपने-अपने शास्त्रों में कल है कि अनेक जन्मों
के अनन्तर भी परम पद की प्राप्ति नहीं होती । षस प्रकार कलने
वाले शास्त्रकारों के विरोध मे बल पूर्वक यल कलकर कि वल परम
पद तो ऐक ही जन्म में प्राप्त हो जाता है, आपने निश्चय ही उनके
मस्तक पर अपना चरल रभा है ॥ ३० ॥

लोभी, मलिन बुद्धि वाले, मर्यादा से विमुभ, कामनाओं के
दास, संयम से रलित, पायात्मा व्यक्ति भी शैवागम में विहित
लक्षणों के धारल करने से अवश्य ही षस संसार-चक्र से
मुक्त हो जाते हैं । यल आपका अति गम्भीर सिंलनाद है ॥ ३१ ॥

हे भगवन्! आपके द्वारा उपदिष्ट आगमशास्त्र अन्य शास्त्रों से
बाधित नहीं होता । चिन्तामणि के समान षसका मलान् अद्भुत
प्रभाव यल है कि षस शास्त्र में उपदिष्ट विधान के अनुसार
सभीथीन पद्धति से दीक्षा गलल कर लेने पर व्यक्ति बिना
ज्ञान की अधिगति के ही मोक्ष प्राप्त कर लेता है । अभिप्राय
यल है कि उपनिषद्, गीता आदि में बताया गया है कि बिना ज्ञान
के मुक्ति नहीं होती, किन्तु शैवागम का यल अद्भुत सामर्थ्य

હે કિ બિના હી જ્ઞાન કે શાસ્ત્રાનુમોદિત દીક્ષા કે ગ્રહણ કરને
માત્ર સે મનુષ્ય મુક્ત હો જાતા હૈ ॥ ૩૨ ॥

હે ભગવન્! આત્મા કે મુક્તિ રૂપ ફલ કા કારણ જ્ઞાન ભલે હી
પાશવિક વાસનાઓં સે તિરસ્કૃત કર દિયા જાએ, કિન્તુ બીજ મેં
જલ દેને સે જેસે વહ બુદ્ધિશીલ હોતા હુઆ ફલવાન્ હો જાતા હૈ,
ઉસી પ્રકાર આપકે દ્વારા ઉપદિષ્ટ શૈવાગમ મેં પ્રદર્શિત વિધિ
સે પૂર્ણાભિષેક દીક્ષા કે જલાભિષેક સે અભિષિક્ત સાધક
મોક્ષરૂપી ફલ કે પ્રસવ કા સામર્થ્ય પ્રાપ્ત કર લેતા હૈ ।
અભિપ્રાય યહ હૈ કિ આગમિક દીક્ષા મોક્ષપ્રસવિની હૈ ।
વહાં જ્ઞાન કી અપેક્ષા યા ઉપેક્ષા કા કોઈ મહત્વ નહીં હૈ ॥ ૩૩ ॥

અસંખ્ય જન્મોં કે બાદ જબ કભી પ્રાણી કી વાસનાયેં ક્ષીણ હો
જાતી હૈ, તો ઉસકે ઊપર કૃપા કરને કી આપકી ઇચ્છા હોતી હૈ ।
ઉસકે સાથ હી વહ સંસાર જાલ કો તોડું કર આત્યન્તિક શાન્તિ
પા લેતા હૈ, યાહે ઉસે જ્ઞાન પ્રાપ્ત હો યા ન હો ॥ ૩૪ ॥

અવાન્તર ભેદોં સે યુક્ત, ચતુર્દશ ભુવનમય ઇસ સારે સંસાર
કા આપ પાલન કરતે હૈ, નાશ કરતે હૈ ઔર નિર્માણ કરતે
હૈ । યહ સબ આપ સ્વેચ્છયા અપની સ્વાતન્ત્ર્ય શક્તિ કી સહાયતા
સે નિર્લિપ્ત ભાવ સે કરતે હૈ । ઇસલિયે શિષ્ટ જનોં કા યહ
કહના ઠીક હી હૈ કિ યહ સબ કરને પર ભી આપ કભી ઇનમેં
લિપ્ત નહીં હોતે ॥ ૩૫ ॥

હે ભગવન્! અપ્રતિહત ઐશ્વર્ય, સહજ વિરાગ, સ્વાભાવિક
તૃપ્તિ, ઇન્દ્રિયોં પર વશિતા, સર્વાતિશાયી સુખ, આવરણ રહિત
શક્તિ ઔર સર્વવિષયક જ્ઞાન ઇન વિશેષણોં સે યુક્ત યે ગુણ
કેવલ આપ મેં હી હૈ ॥ ૩૬ ॥

આપને ગર્દભ, ઉચ્છ્ર ઔર વૃક્ષોં કો ભી ઉસ પદ પર પહુંચ્યા
દિયા, જહાં પર દુઃખ કા લવલેશ ભી નહીં હૈ ઔર જો આત્યન્તિક
સુખ કા સ્થાન હૈ, જિસકો યત્નપૂર્વક તપસ્યા કરને પર ભી
નહીં પાયા જા સકતા । ઇસમે કોઈ આશ્ચર્ય કી બાત ભી નહીં હૈ ।
યહ તો તીનોં ભુવનોં મે વ્યાપ્ત આપકી અપ્રતિહત સ્વાતન્ત્ર્ય શક્તિ
કા હી ખેલ હૈ ॥ ૩૭ ॥

આપકે શુક્ર કી એક બૂંદ કા ઇતના અતુલનીય પ્રભાવ હૈ કિ જિસકે
ગિરને સે નિર્મલ, ચમકીલે રત્નોં કી કિરણોં કે પ્રકાશ સે ઘિરા
હુઆ સમ્પૂર્ણ સુમેરુ પર્વત સોને કા હો ગયા । ઉસી કા યહ
સુકુલ હૈ કિ લોગોં કો સોને કે આભૂષણ પ્રાપ્ત હો સકે હૈ ॥ ૩૮ ॥

તીનોં લોકોં કે અનન્ત કલ્યોં કે પાપ-પુઝ્જ કે સમાન કાલક્રમ
સે ત્રિપુર કે ઇકટ્ટા હોને પર આપને ઉસકો ભસ્મ કર દિયા થા ।
ઇસ વૃત્તાન્ત કો જો ઠીક સે જાનતા હૈ, મૂઢ કો છોડ-કર,
કિસ સહૃદય વ્યક્તિ કા આપકી તરફ પક્ષપાત નહીં હોગા ॥ ૩૯ ॥

ક્ષીર સાગર કે મથન સે ઉત્પન્ન કાલકૂટ મહાવિષ કો, જિસને
દેવતાઓં કો ભયભીત કર દિયા થા, કેવલ જગત્ કે કલ્યાણ કે
લિયે નિર્મત્સર ભાવ સે આપને પી લિયા થા । યહ સચ હી હૈ કિ
ઇસકે સાથ હી સારે જગત્ કા સાધુવાદ ભી આપકો હી પીને કો મિલા ।
અભિપ્રાય યહ હૈ કિ જબ અન્ય દેવતા ગણ સમુદ્ર-મથન સે
પ્રાપ્ત રત્નોં કી લૂટ-ખસોટ મે લગે થે તો ઉનકે ઇસ કાર્ય કે પ્રતિ
અપને મન મે બિના કોઈ ઈર્ષ્યા રખે કાલકૂટ વિષ કે રૂપ મેં જગત્
કે સામને આયે ભય કા પરિહાર કરને કે લિયે ઉદ્યત હોકર આપને
જગત્ કા સાધુવાદ પ્રાપ્ત કિયા ॥ ૪૦ ॥

હે ભગવન્! અત્યન્ત શાન્ત સ્વભાવ કે હોતે હુએ ભી આપને કામદેવ કો
અપને તીસરે નેત્ર સે ઉત્પન્ન અગ્નિ સે બડ્ી હી ઉગ્રતા સે ભસ્મ કર
દિયા । ઐસા આપને ઇસ લિયે કિયા કિ જન સાધારણ કો યહ શિક્ષા
મિલ જાય કિ મહાન્ વ્યક્તિયોં કી ઇચ્છા કે વિરુદ્ધ કિયે ગયે છોટે
સે અપરાધ કા ભી કિતના ભયકુર પરિણામ હો સકતા હૈ ॥ ૪૧ ॥

હે ભગવન્! અપને શરીર કે અર્ધભાગ મેં સ્નેહવશ પ્રિયા પાર્વતી
કો સ્થાન દેકર કે ભી આપ હી વિષયોં સે વિરક્ત તપસ્વિયોં મેં
અગ્રગણ્ય હૈ । ત્રિલોકી કો આશ્ચર્ય મે ડાલ દેને વાલી આપ કી ચેષ્ટાઓં
કી નકલ કરને વાલા આજ ભી કોઈ દિખાઈ નહીં દેતા ॥ ૪૨ ॥

અપને યોગ સામર્થ્ય કે દ્વારા પ્રાપ્ત બલ સે દેવર્ષિ નારદ ને
સમસ્ત વિશ્વ કા ઘોર તિરસ્કાર કિયા થા । પ્રજાપતિ કે
માનસપુત્ર દેવર્ષિ નારદ કે ઇસ ગર્વ કો ભી આપને બલ
પૂર્વક દૂર કર દિયા । આપકે ઇસ સામર્થ્ય પર કિસકો આશ્ચર્ય

नहीं होगा ? ॥ ४३ ॥

कैलास पर्वत को मात्र अंगूठे से आपने दबाया था । धतने से ही रावण की यह दुर्दशा हो गई कि उसके प्राण अेकाअेक निकल नहीं गये । उसी दशानन रावण को ज़ुतने के लिये विष्णु के अवतार भगवान् रामचन्द्र को राजनीति और प्रबल उद्योग का सलारा लेने पर भी बहुत समय लग गया । इसमें विस्मय की कोई बात नहीं है ॥ ४४ ॥

स्वर्णमय कमल तथा पारिजात के फूलों की सुगन्धि से सुरभित जलवाली, आकाश से पृथ्वी पर गिरती हुई गङ्गा अपनी जटा के अग्रभाग में आपको पानी की कुडार के समान लग रही थी । इसको धारण करने की सामर्थ्य और किसमें थी ? यह आप का ही अनुग्रह है कि लोक-कल्याण के लिये इसको आपने धारण किया ॥ ४५ ॥

धर्म पद की प्रवृत्ति के मूलकारण, जिसकी कोई तुलना नहीं हो सकती, जैसे आपके अन्य अैश्वर्य की बात को तो हम छोड़ देते हैं । हे भगवन्! विष्णु और पितामह ब्रह्मा भी आपके लिङ्ग का भी अन्त न पा सके । जैसे परिस्थिति में अन्य अैश्वर्यों की तो बात करना ही व्यर्थ है ॥ ४६ ॥

मृत्यु के विकराल दौंतों के भीय पडःे दुःखे श्रेत ऋषि के, जो कि कसाई के घर में काटने के लाये गये पशु की तरह मृत्यु की पकडःे में थे, प्राणों की यम के दूर पाशों से आपने रक्षा की थी । इस बात को जान कर संसार के किस प्राणी को आश्चर्य नहीं होगा ॥ ४७ ॥

हे विभो! आपने जिस प्रकार प्रसन्न होकर उपमन्यु ऋषि को क्षीर समुद्र का दान कर दिया और इस प्रकार उनके जोष को शान्त किया, इस प्रकार का उदार वर देने वाला जगत् में कोई दूसरा है तो मत्सर का परित्याग कर सज्जन लोग उसे बतायेम् ॥ ४८ ॥

हे प्रभो! वृत्रासुर के शत्रु धन्द्र के वज्र की तथा उसकी भुजाओं की शक्ति को आपने जिस प्रकार हंसते हंसते कुण्ठित कर दिया था, वैसे ही पूषन् देवता के दातों को, भग देवता के आंभों को और दक्ष की यज्ञ के फल की ममता को नष्ट कर दिया ॥ ४९ ॥

હે પશુપતે! વિષ્ણુ, પ્રજાપતિ, ઇન્દ્ર, લોકપાલ, પશુ-પક્ષી,
દેવદાનવ, મનુષ્ય એવં અન્ય દિવ્ય યોનિ કે જીવોં ને ઇસ લોક
મેં આપકે લિયે જિસ પ્રકાર સ્થાનોં કી કલ્પના કી હૈ, વૈસી કિસ
દૂસરે દેવતા કે લિયે હુઈ હૈ, બતાયેમ્ । અર્થાત્ શિવ કે અતિરિક્ત
અન્ય કિસી દૂસરે દેવતા કે લિયે ઇસ પ્રકાર સ્થાનોં કી કલ્પના કી
ગયી હો, ઐસા કહીં દેખને કો નહીં મિલતા ॥ ૫૦ ॥

હે કલ્યાણકારી શકુર! બડોં બડોં દાનવોં કો ટુકડા ટુકડા કર દેને
વાલે, શાર્ફગ ધનુષ ઔર સુદર્શન ચક્ર કો ધારણ કરને વાલે
શ્રી કૃષ્ણ કે અપને રક્ષક કે રૂપ મે વિદ્યમાન રહને પર
ભી દ્રોણાચાર્ય, ભીષ્મ પિતામહ, કૃપાચાર્ય ઔર કર્ણ જૈસે
મહારથિયોં કે ભય સે વ્યાકુલ ઇન્દ્રપુત્ર અર્જુન કો પાશુપતાસ્ત્ર
કા દાન કર આપને હી ભય મુક્ત કર સુખી કિયા થા ॥ ૫૧ ॥

હે ભગવન્! બાર બાર યજ્ઞ કરને વાલે મરુત્ત નામક રાજા કી
આરાધના સે પ્રસન્ન હોકર આપને ઉસકી સહાયતા કે લિયે સુવર્ણ
કી વૃષ્ટિ કી થી । ઇસ પ્રકાર આપને સંસાર મેં ભક્ત જનોં કે
ઊપર અનુગ્રહ કરને કે અનેક ઉદાહરણ પ્રખ્યાપિત કિયે હૈં । આપકે
સામર્થ્ય કો દેખતે હુએ ઇસમેં કોઈ આશ્ચર્ય કી બાત નહીં હૈ ॥ ૫૨ ॥

મહર્ષિ ભૃગુ કે પુત્ર શુકાચાર્ય જબ કઠોર તપસ્યા કર
રહે થે, ઉસ સમય ઉનકી સમસ્ત ઇન્દ્રિયાં ધૂમકણોં કે પીને સે તપ
ગઈ થી । ઉનકી ઇસ તપસ્યા સે સન્તુષ્ટ હોકર આપને ઉનકો આકાશ
મે સર્દી, ગર્મી, પવન ઔર મેઘ આદિ કી ઉપાધિયોં સે નિર્મુક્ત
પ્રકાશમય સ્થાન દેકર સુખી કર દિયા થા ॥ ૫૩ ॥

ઇન ભુવનોં કે ભીતર પ્રવેશ કર આપ લોક-લોકાન્તરોં કી રક્ષા
કરતે હૈં । આપકી ઇસ અતુલનીય વિભૂતિ કી ચર્ચા થોડોં દેર કે
લિએ છોડ ભી દી જાએ । (સતી કે અર્ધ્વાંગ કે રૂપ મેં) આપકી જો
દક્ષ સે ઉત્પત્તિ હૈ ઉસે તીનોં લોકોં મેં ભી કોઈ નહીં જાનતા હૈ ।
ઐસે મેં આપકે સાથ વિવાદ હી કયા ? ॥ ૫૪ ॥

સંસાર સાગર સે ડરે હુએ વ્યક્તિયોં કી પીડોં કા શમન કરને વાલે,
દયા પરાયણ, ત્રિભુવન કે સ્વામી હે દેવ! આપ મુઝ પર
પ્રસન્ન હોં એવં મેરે મન કો અનુશાસિત કરે । મેરા યહ

मन बुरे रास्ते में पड्ा हुआ है, गुण और दोष की परभ
करने में कमजोर है, उग्र, कलुषित, अनियन्त्रित और
कल्पप्राण है ॥ ५५ ॥

दृष्ट वासनाओं से भरी हुई, आपाततः रमणीय वैषयिक प्रपञ्चों
से बंधी हुई ये खंखल और लुब्ध धन्द्रियां मुझे प्राप्त हुई हैं ।
अविनयी होने के कारण ये धन्द्रियां दृष्ट घोःे के
समान कुपथ में प्रवृत्त हैं । हे नाथ! पांच ज्ञानेन्द्रिय
और मन सहित इन छः धन्द्रियों को आप सदा के लिये मेरे वश
में कर दीजिये ॥ ५६ ॥

नन्दीश्वर એક સાધારણ માનવ થે । કાલ કે પાશ મે બંધે હુએ
વહ અતીવ કષ્ટદાયિની મૃત્યુ કે મૂંહ મે તુરન્ત હી લે જાયે જાને
વાલે થે । ઉનકે ઊપર પ્રસન્ન હોકર આપને સબ પ્રકાર સે ઉનકો
અપને સમાન બના દિયા । યહ કોઈ આશ્ચર્ય કી બાત નહીં હૈ ઔર
ઐસા ભી નહીં હૈ કિ ઇસ પ્રકાર કા આશ્ચર્ય ફિર કભી નહીં
હોગા ॥ ૫૭ ॥

કામદેવ ઔર કાલ કો ભી ભસ્મ કર દેને વાલે, હે દેવતાઓં કે
અધિપતિ! મેરા મન સાંસારિક પાશોં મે બંધા હુઆ અસહાય પડ્ા
હૈ । ભ્રમોત્પાદક કુતર્ક રૂપી અન્ધકાર સે આવૃત રહને કે કારણ
જ્ઞાન કા પ્રકાશ ઇસકે પાસ નહીં પહુંચ પાતા । અતઃ હે નાથ!
ઇસકો આપ સાધુ જનોં કે દ્વારા અનુસેવિત માર્ગે મેં લગાઇયે ॥ ૫૮ ॥

જવર, અતીસાર આદિ નાના પ્રકાર કે રોગોં સે મેરા શરીર ઘિરા
રહતા હૈ ઔર રાગદ્વેષ આદિ દોષ મેરે મન કો સદા ઘેરે રહતે
હૈ । ઇસ પ્રકાર કભી શારીરિક ઔર કભી માનસિક દોષોં સે ઘિરી
મૂઢતા કે કારણ મેરા સ્વરૂપ લુપ્ત હો ગયા હૈ । ઐસી અવસ્થા મેં
બતાઇયે નાથ! આપ કે સિવાય મૈં કિસકી શરણ મે જાઊં ॥ ૫૯ ॥

પીડ્ા પહુંચાને વાલે કામ રૂપી પિશાચ સે ઔર અનિયન્ત્રિત ક્રોધ
રૂપી ગ્રહ સે ગ્રસ્ત રહને કે કારણ મેરી બુદ્ધિ કુણ્ઠિત હો ગયી હૈ ।
ઇસ લિયે મુક્તિ કી પ્રાપ્તિ કે લિયે મુજે જો કુછ કરના ચાહિયે,
ઉસમેં કેવલ આપકી શક્તિ હી સહાયક હો સકતી હૈ ॥ ૬૦ ॥

હે નાથ! જો વિશ્વ કે સારે પરાભવોં કી મૂલ કારણ હૈ, જો સ્વયં

દેવરાજ ઇન્દ્ર કી ભી લઘુતા (ક્ષુદ્રતા) કા કારણ બનતી હૈ, વહ તૃષ્ણા મુઝે સદા વિડંબના મેં ડાલે રહતી હૈ । હે ભગવન્! આપ દૃઢતાપૂર્વક મેરી ઉસ તૃષ્ણા કો છિન્ન-ભિન્ન કર દીજિયે, જિસસે મેરા પુનર્જન્મ ન હો ॥ ૬૧ ॥

જિસ અજ્ઞાન સે આચ્છાદિત રહને કે કારણ પશુ સદૃશ યહ જીવ અપની જ્ઞાન શક્તિ ગંવા બૈઠતા હૈ ઔર ઇસ પ્રકાર વિશ્વ કે અથવા અપને કલ્યાણ કે પરમાર્થ કારણ કો નહીં જાના પાતા । હે ભગવન્! આપ મેરે ઉસ સમસ્ત અજ્ઞાનજન્ય અન્યકાર કો બલપૂર્વક છિન્ન-ભિન્ન કર દીજિયે, પરિણામ-સ્વરૂપ મહાન્ જ્ઞાનમય આલોક ચારોં તરફ ફૈલ જાએ ॥ ૬૨ ॥

હે વિભો! સભી વિપદાઓં કા આશ્રય-સ્થલ, અસ્થિર, પરતન્ત્ર, પતનોન્મુખ, વિવેકશૂન્ય, સારહીન ઔર મૂઢતા સે ભરા મેરા યહ ક્ષુદ્ર શરીર જબ તક વિપત્તિ-ગ્રસ્ત નહીં હો જાતા, ઉસસે પહલે હી આપ ઇસે પુણ્ય કર્મોં કી ઓર પ્રવૃત્ત કર દેમ્ ॥ ૬૩ ॥

નાભિકમલ સે ઉત્પન્ન સ્વયં બ્રહ્મા ભી અપને ચારોં મુખોં સે આપકી સ્તુતિ કરતે હુએ જબ થક જાતે હૈં તો ઐસી સ્થિતિ મેં આપકી ગુણગરિમા કા વર્ણન કરને મેં હમ લોગ કહાં તક સમર્થ હોગેં ? ઇસ કાર્ય મેં કેવલ આપકી ભક્તિ હી પ્રમાણ હો સકતી હૈ, અતઃ ઇસ સમ્પૂર્ણ વાચાલતા કે લિયે આપ હમેં ક્ષમા કરેં ॥ ૬૪ ॥

હે ભગવન્! આપ ઇસ સંસાર કે એકમાત્ર બન્ધુ હૈં । અવઘૂત નામધારી ઇસ વ્યક્તિ ને ભક્તિપૂર્વક અપની બુદ્ધિ કે અનુસાર આપકી સ્તુતિ કરકે જો કુછ થોડા સા ભી પુણ્ય પ્રાપ્ત કિયા હૈ, ઉસકે ફલસ્વરૂપ આપકે પ્રતિ જનતા કી ભક્તિ જાગે (યહી મેરી કામના હૈ) ॥ ૬૫ ॥

શ્રી અવઘૂતસિદ્ધવિરચિત ભક્તિસ્તોત્ર સમાપ્ત હુઆ ।

Proofread by Aruna Narayanan

Bhaktistotram by Avadhutasiddha with Hindi Translation
pdf was typeset on March 24, 2024

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

